

"HOSPODARSKE NOVINY", 22 lipca 2009
(Słowacja)

<http://hnonline.sk/nazory/c1-37842710-kniha-o-ekonomike-ktora-predpovedala-b>

hnonline.sk

Názor

Kniha o ekonomike, ktorá predpovedala búrku

Tento článok by sa mohol nazývať aj Svetová kniha o ekonomike. Napísal ju poľský ekonóm, politik, maratónec, cestovateľ a mnoho iného, Grzegorz Kolodko a nazýva sa Vandrujúci svet (Wędrujący świat, Warszawa 2008, 440 strán). Vyšla v poľštine v prvej polovici roku 2008, čiže tesne pred vypuknutím finančnej krízy, ale už o nej, ako o blížiacej sa búrke, hovorí. Autor píše, že Spojené štáty sa dostali do veľkej finančnej a hospodárskej nerovnováhy, ktorá nemôže dlho trvať, pretože USA neunesú vysoké aktíva na strane Číny a Japonska a obrovské vlastné pasíva (str. 203 poľského vydania). Gregor Kolodko pozná ekonomiku ako teoretik aj ako praktik. Zúčastnil sa na rokovaní pri okružlom stole v r. 1989, v r. 1994 - 1997 bol podpredsedom poľskej vlády a ministrom financií a to isté opätovne v r. 2002 - 2003. V prvom období dosiahlo Poľsko najväčší ekonomický vzostup v Európe - 7 % HDP a stalo sa členom OECD. V súčasnosti je riaditeľom súkromnej poradnej nadácie TIGER.

Čitateľa knihy najskôr dôkladne pripraví na jej čítanie. Prvá kapitola hovorí o tom, čo je v ekonomike pravda, lož a klamstvo a ako sa posledným dvom brániť. Ďalšia hovorí o fungovaní reálnej ekonomiky v priebehu dejín, nasleduje prečo sú niektoré národy bohaté a iné chudobné a ako to zmeniť. Potom je čitateľ pripravený na kapitoly o súčasnej ekonomike, globalizácii, kritike neoliberalizmu (či neokonzervativizmu) a na výhľad do budúcnosti, nezakrývajúci všetky jej riziká.

Autor pôsobil v poľskej politike aj na univerzitách, prednášal na univerzitách v USA aj pracoval v MMF a Svetovej banke a vždy si zachoval nezávislosť myslenia. Kritizuje šokovú terapiu, rovnú daň, vytlačanie štátu z hospodárstva, čiže všetky posvätné kravy prebudovania hospodárstva v postsocialistických krajinách. **Optimisticky verí, že klimatické podmienky budú hrať čoraz menšiu úlohu, pretože ľudstvo sa ich naučí ovládať, ako sa v minulosti naučilo prekonávať vzdialenosti.** Podľa autora hospodársky rozvoj nastáva vtedy, keď sa zlejú do jedného technický pokrok, prevaha kriticismu a inovatívnosti nad dogmatizmom v kultúre a hospodárstve, ekonomická veda a schopnosť organizovania výroby, politická vôľa pre reformy a otvorenosť pre vonkajšie kontakty.

Súčasná globalizácia sa vyznačuje tým, že objem svetového obchodu rastie dvakrát rýchlejšie než objem výroby, ešte rýchlejšie rastie globálny presun kapitálu, migrácia ľudí sa vymyká kontrole, mimoriadne rýchlo sa rozširujú nové technológie, zmena systému v bývalých socialistických krajinách (a Číne) zapojila do celosvetového hospodárskeho obehu 1,8 miliardy ľudí, mení sa kultúra a do spoločnosti prenikajú nové hodnoty. **Globalizáciu nikto nevymyslel a nezorganizoval, sa rozvinula spontánne. Globalizácia je skôr happening než dráma.** Ale ponechanie ju voľnému priebehu zväčšuje rozdiel medzi bohatými a chudobnými a zvyšuje riziko sociálnych výbuchov.

Šoková terapia sa neuplatnila v krajinách, kde ju vymysleli. Uplatnila sa v postsocialistických krajinách a tam spôsobila väčšie náklady, než sľubovala a priniesla menšie výsledky, než očakávala. V Poľsku sľubovali jej protagonisti zdvojnásobenie HDP v priebehu desiatich rokov. **To by si vyžadovalo ročný rast HDP 7,2 %, skutočnosť bola v Poľsku v r. 1998 - 2001 iba 3,5 %.** Rovná daň pridáva bohatým a uberá chudobným - tým by sme sa mali zaoberať najmä my na Slovensku. Globalizácia priniesla globálnu súťaž ekonomických záujmov, kde každý hrá predovšetkým na seba. Taká súťaž si vyžaduje pravidlá a pravidlá pre globálnych hráčov dokáže stanoviť a kontrolovať len štát. V ére globalizácie je preto potrebné udržiavať silné štáty. Vývoj ukazuje, že to nie je jednoduché. Súkromný kapitál ľahšie preniká do štruktúry štátneho rozpočtu než opačne. Krajiny so *"silným štátom"* - Belgicko, Holandsko, škandinávské krajiny, kde asi 50 % príjmu sa redistribuuje cez štátny rozpočet, dosahujú približne rovnaký ekonomický vzostup ako krajiny so *"slabým štátom"* - USA, Švajčiarsko, Japonsko, Austrália. Ekonomický rozvoj v štáte ovplyvňujú hodnoty, na ktorých sa spoločnosť zhoduje, inštitúcie a politika. Práve politika určí ciele hospodárskeho rozvoja a cesty na jeho dosiahnutie. Súčasná svetová hospodárstvo práve nemá mechanizmy samoregulácie, ktoré by chránili systém pred samozničením. Pripomínam, že kniha vyšla pred prepuknutím súčasnej krízy.

Ľudstvo doteraz dosiahlo sedem historických vynálezov: vztýčenú chôdzu, oheň, koleso, peniaze, tlač, elektrinu, internet. Prinesie 21. storočie ôsmy vynález? Autor knihy predpokladá, že to bude možnosť manipulovania so životom, vrátane chorôb a jeho dĺžky. **Bol už podaný návrh patentu na vytvorenie umelého živého organizmu. Vedou 20. storočia bola fyzika, bude vedou 21. storočia biológia? Ale prevratné objavy možno očakávať skôr na styku viacerých vied. Najbližšie desaťročia ešte bude pokračovať bezprevodová komunikácia. Digitálne informácie odhalia takmer všetko.**

Napriek tomu bude pokračovať rozdiel medzi dobrom a zlom. Azda sa podarí vyhnúť veľkej vojne, ale mnoho malých bude pokračovať. Aj tak, a práve preto, sa musia ľudia usilovať viac vedieť a viac chápať, k čomu chce prispieť aj kniha *Vandrujúci svet*.

Ján Čarnogurský, advokát a bývalý predseda vlády SR